

Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet

– en handbok

Version 3

Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet – en handbok. Version 3

Producent SCB, Statistiska centralbyrån
Solna strandväg 86, 171 54 Solna
010-479 40 00

Förfrågningar kvalitet@scb.se

Det är tillåtet att kopiera och på annat sätt mångfaldiga innehållet.
Om du citerar, var god uppgi källan på följande sätt:
Källa: SCB, *Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet – en handbok. Version 3*

A Handbook on Evaluation of Quality of Official Statistics of Sweden. Version 3

Producer Statistics Sweden
Solna strandväg 86
SE-171 54 Solna, Sweden
+46 10-479 40 00

Enquiries kvalitet@scb.se

It is permitted to copy and reproduce the contents in this publication.
When quoting, please state the source as follows:
Source: Statistics Sweden, *A Handbook on Evaluation of Quality of Official Statistics of Sweden. Version 3*

URN:NBN:SE:SCB-2020-X99BR2001_pdf

Denna publikation finns enbart i elektronisk form på www.scb.se
This publication is only available in electronic form on www.scb.se

Förord

Enligt förordning (2016:822) med instruktion för Statistiska centralbyrån ska SCB senast den 31 mars varje år lämna en rapport till regeringen om systemet för den officiella statistiken, med en analys av de utvärderingar av kvaliteten som de statistikansvariga myndigheterna ska göra. En grund för utvärderingarna utgörs av de tidigare meddelade föreskrifterna (SCB-FS 2016:17) om kvalitet för den officiella statistiken som trädde i kraft den 1 januari 2017.

Inför 2021 års utvärdering av den officiella statistikens kvalitet har SCB, efter att ha hört övriga statistikansvariga myndigheter, meddelat Statistiska centralbyråns föreskrifter och allmänna råd (SCB-FS 2021:26) om utvärdering av den officiella statistikens kvalitet. Föreskrifterna träder i kraft den 1 oktober 2021. Syftet med att ersätta de tidigare föreskrifterna (SCB-FS 2017:8) om utvärdering av den officiella statistikens kvalitet är att ge ett bättre stöd till uppgiftslämnarna vid utvärderingen.

SCB tog fram denna handbok 2017 för statistikansvariga myndigheter och statistikproducenter av officiell statistik. Syftet var att underlätta tillämpningen av föreskrifterna om utvärdering av den officiella statistikens kvalitet. Handboken bygger vidare på *Kvalitet för den officiella statistiken – en handbok* som beskriver kvalitetsbegreppet och ger anvisningar för kvalitetsdeklarationer av officiell statistik.

Denna handbok uppdaterades 2018, och den har nu uppdaterats på nytt, främst till följd av de nya föreskrifterna. Texten har förtydligats.

Handboken utarbetades 2017 av Martin Axelson, Eva Elvers och Ingegerd Jansson i samarbete med Heather Bergdahl, Joakim Malmdin och Hassan Mirza. Den har denna gång uppdaterats av Helena Bäckström, Eva Elvers och Joakim Malmdin.

Statistiska centralbyrån den 24 augusti 2021

Joakim Stymne
Generaldirektör

**Utvärdering av den officiella statistikens
kvalitet – beskrivning och anvisningar**

**Formulär för utvärdering av den officiella
statistikens kvalitet**

Bilaga (SCB-FS 2021:26)

Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet – beskrivning och anvisningar

Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet – beskrivning och anvisningar

1	Inledning.....	2
2	Utvärdering.....	3
2.1	Utvärdering allmänt.....	3
2.2	Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet.....	3
2.3	Nytta med utvärdering.....	4
2.4	Generella krav på kvalitet?.....	4
3	Återkommande statistiska undersökningar.....	6
3.1	Statistisk undersökning och statistikprodukt.....	6
3.2	Kvalitetsbegreppet för officiell statistik.....	7
3.3	Ändamål och informationsbehov.....	8
3.4	Kvalitetskrav och tabellplan.....	9
3.5	Design av statistiska undersökningar.....	9
3.6	Utfall – den kvalitet som uppnås.....	10
4	Utvärderingens huvudsakliga drag.....	11
4.1	Ett cykliskt arbetssätt.....	11
4.2	Enbart offentliggjord officiell statistik.....	12
4.3	Utvärdering per kalenderår – utvärderingsår.....	12
4.4	Preliminär och slutlig statistik.....	13
4.5	Statistikområde och statistikprodukter.....	13
4.6	Återkoppling och nytta.....	13
5	Anvisningar till formulären för utvärdering.....	14
A	Utvärdering av statistikområde.....	16
A1	Omvärldsförändringar inom ramen för statistikområdet.....	16
A2	Hänsyn till uppgiftslämnarbörda.....	16
A3	Brister i statistikens innehåll.....	17
A4	Statistik som inte är officiell.....	18
A5	Ändringar av statistikens ändamål.....	19
A6	Kvalitetsstudier.....	19
B	Utvärdering av statistikprodukt.....	21
B1	Rutiner för att fastställa statistikens ändamål.....	21
B2	Statistikens ändamål och kvalitetskrav.....	21
B3	Kvalitetskrav och undersökningsdesign.....	22
B4	Undersökningens design och genomförande.....	23
B5	Statistikens kvalitet.....	23
B6	Sammanfattande bedömning för statistikens kvalitet.....	23
B7	Större skillnader för kvalitetskomponenter.....	24
B8	Sammanfattande bedömning av jämförelsen.....	24
B9	Osäkerhetskällor.....	25
B10	Jämförelse med föregående utvärdering.....	25
B11	Jämförbarhet och sammanvändbarhet.....	25

1 Inledning

Handbokens huvudsakliga syfte är att underlätta tillämpningen av Statistiska centralbyråns, SCB:s, föreskrifter och allmänna råd (SCB-FS 2021:26) om utvärdering av den officiella statistikens kvalitet. Remissvar från de statistikansvariga myndigheterna har bidragit till föreskrifternas och handbokens utformning.

Formellt gäller från 1 september 2016:

- Enligt 13 a § förordningen (2001:100) om den officiella statistiken ska de statistikansvariga myndigheterna var och en inom sitt statistikområde utvärdera den officiella statistikens kvalitet.
- Enligt 16 § första stycket 1 förordningen (2001:100) om den officiella statistiken får SCB meddela föreskrifter om verkställighet av bestämmelserna i 13 a § i förordningen.
- Enligt 2 § p 7 förordningen (2016:822) med instruktion för Statistiska centralbyrån ska SCB senast den 31 mars varje år lämna en rapport till regeringen om systemet för den officiella statistiken, med en analys av de utvärderingar av kvaliteten som de statistikansvariga myndigheterna ska göra enligt 13 a § förordningen om den officiella statistiken.

Handboken är framtagen för statistikansvariga myndigheter och statistikproducenter av officiell statistik. Den förutsätter kunskaper motsvarande *Kvalitet för den officiella statistiken – en handbok*.

Utvärderingshandboken upprepar dock en del från Kvalitetshandboken för att förenkla läsningen. Kvalitetsbegreppet – enligt SCB:s föreskrifter (SCB-FS 2016:17) om kvalitet för den officiella statistiken – är centralt även vid utvärdering av kvaliteten.

Arbetet med kvalitetsutvärdering underlättas avsevärt om personer med erfarenhet av att skriva kvalitetsdeklarationer medverkar (se SCB:s föreskrifter och allmänna råd (SCB-FS 2002:16) för offentliggörande m.m. av officiell statistik, med ändringar genom SCB-FS 2016:27 och SCB-FS 2020:19).

Bestämmelsen i förordningen med instruktion för SCB innebär att myndigheten årligen ska rapportera till regeringen om systemet för den officiella statistiken. Ett syfte med utvärderingen är att stärka regeringens möjlighet att övergripande följa och bedöma kvaliteten i den officiella statistiken. En sammanfattning av resultatet från utvärderingen publiceras i den årliga rapporten om Sveriges officiella statistik.

Handbokens kapitel 2 handlar generellt om utvärdering och kapitel 3 om grundläggande begrepp knutna till återkommande statistiska undersökningar med utvärdering. Kapitel 4 tar upp huvudsakliga drag i kvalitetsutvärderingen, och kapitel 5 ger anvisningar för att besvara de frågeformulär som är underlag för SCB:s rapportering.

2 Utvärdering

Det här kapitlet diskuterar utvärdering, först allmänt och sedan specifikt, för några aspekter av den officiella statistikens kvalitet.

2.1 Utvärdering allmänt

Utvärdering görs i olika syften och på olika sätt. Definitioner av utvärdering formuleras något olika, men innebörden är ofta likartad. Ett exempel på en allmän definition ges nedan.

... en utvärdering avser *en systematisk undersökning av en åtgärds värde och betydelse*.¹

Utvärderingar brukar delas in i *formativa utvärderingar* som används för att stärka eller förbättra det objekt som utvärderas och *summativa utvärderingar* som syftar till att bedöma och värdera till exempel ett genomfört program.

2.2 Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet

Den mer skräddarsydda definition som används i handboken är nedanstående. Ordet åtgärd passar inte så bra och har därför bytts ut.

Utvärderingen är en systematisk bedömning i efterhand av aktiviteterna utveckling, framställning och spridning av officiell statistik med tonvikt på statistikens kvalitet.

Varje statistikansvarig myndighet (SAM) utvecklar, framställer och sprider officiell statistik, eventuellt med hjälp av en statistikproducent. Utvärderingen ska göras varje år och i den meningen är utvärderingen formativ. Den erhållna kunskapen kan användas för att förbättra den officiella statistikens kvalitet.

Det är resultatet – statistikens kvalitet – som ska utvärderas och inte effekter då statistiken används.

Utvärderingen kan struktureras med hjälp av nedanstående fem frågor.²

- **Varför?**
 - Ett krav från regeringen riktat till SAM och till SCB för en rapport, detta i syfte att stärka regeringens möjlighet att övergripande följa och bedöma kvaliteten i den officiella statistiken.

¹ *Perspektiv på utvärdering*, Bo Sandberg och Sven Faugert, Studentlitteratur 2020. Författarna konstaterar att denna och snarlika definitioner används av en rad olika myndigheter och organisationer. Med en *åtgärd* avses ett projekt, ett program eller något annat som är i fokus.

² Väsentligen hämtade från *Perspektiv på utvärdering*, men något fler ord.

- **Om vad?** (utvärderingsobjekt)
 - Den officiella statistikens kvalitet.
- **För och av vilka?**
 - För SAM och regeringen.
 - Utförs av en kombination av interna och externa utvärderare.
- **Hur?** (data, metoder, kriterier)
 - Gemensamt bedömningsformulär årligen till samtliga SAM för offentliggjord statistik.
 - Nivåerna statistikområde och statistikprodukt.
- **Resultat?** (tolkning, värdering och spridning)
 - Underlag som stärker regeringens möjlighet att övergripande följa och bedöma kvaliteten i den officiella statistiken.
 - SAM kan använda sina resultat från utvärderingen i dialog med statistikanvändare och andra. SAM kan också använda sina resultat i förbättringsarbetet.

2.3 Nyttan med utvärdering

Nyttan kan gå utöver svaren på frågan *Varför?* ovan. Att göra en (själv)utvärdering av den officiella statistikens kvalitet innebär en systematisk genomgång av statistikens kvalitet och några av de faktorer som har betydelse för denna kvalitet. Genomgångens resultat kan vara ett led i det egna förbättringsarbetet och ett stöd i diskussioner med användare och beställare. Det kan exempelvis gälla brister i resurser eller framåtsyftande åtgärder.

En helhetsbild av kvaliteten i statistiksystemet är en gemensam nytta.

2.4 Generella krav på kvalitet?

Det är problematiskt att formulera generella krav på kvalitet i officiell statistik, eftersom kraven kan variera mellan olika användarbehov och olika typer av statistik. En rimlig tillförlitlighet kan variera mellan ämnesområden och mellan redovisningsgrupper med olika detaljeringsgrader. Att den officiella statistiken ska vara punktlig kan sägas, men en rimlig framställningstid varierar med statistikens innehåll, datainsamlingsmetod m.m. Användarbehoven ser olika ut för till exempel månadsstatistik med ett fåtal variabler och mer detaljerad årsstatistik.

En annan typ av generella krav skulle möjligen kunna formuleras för statistikframställningen med dess processer. Det skulle till exempel möjligen kunna gå att formulera ett tak för hur höga bortfallsandelar som kan accepteras med bibehållen kvalitet, men det är svårt eller omöjligt att sätta upp något allmängiltigt. För bortfall är effekter på

skattningar det viktiga. De effekterna beror inte bara på bortfallsandelar utan även på hur representativa de svarande är och på vilken information som finns att tillgå för bortfallskompensation.

Ett annat område där krav möjligen skulle kunna ställas är på testverksamhet. Det är väl känt att det kan visa sig dyrt längre fram i produktionsprocessen om test av frågeformulär och datasystem har valts bort. Hur ingående testerna ska vara är däremot svårt att säga generellt; det är en fråga om risker för och konsekvenser av misstag.

I 3 a § lagen (2001:99) om den officiella statistiken anges bland annat att den officiella statistiken ska utvecklas, framställas och spridas på grundval av enhetliga standarder och harmoniserade metoder. Ett sådant arbetssätt har gynnsam inverkan på statistikens kvalitet. Det gäller exempelvis för internationella klassifikationer och kvalitetskomponenten *Jämförbarhet och sammanvändbarhet*. Vilken klassifikation eller klassifikationsversion som ingår i statistikredovisningen är i allmänhet väsentligt för statistikanvändarna, men det kan finnas undantagsfall där statistikanvändningen inte påverkas.

Att formulera generella krav eller standarder i form av miniminivåer eller liknande är sammanfattningsvis svårt och knappast meningsfullt. Däremot kan viss vägledning ges vad gäller ansatser och metoder. Vägledningar finns till exempel i riktlinjer och handböcker på såväl svensk som europeisk nivå.

3 Återkommande statistiska undersökningar

Syftet med det här kapitlet är att beskriva några grundläggande begrepp och synsätt. Ett löpande, cykliskt, perspektiv är viktigt och naturligt för den officiella statistiken. Det mesta i avsnitt 3.1–3.2 och delar av avsnitt 3.3 finns även i Kvalitetshandboken.

3.1 Statistisk undersökning och statistikprodukt

I en statistisk undersökning ingår, i stora drag, att fastställa informationsbehov, att designa undersökningen med hänsyn till kvalitetskrav och restriktioner, att samla in och bearbeta data, att analysera, att redovisa resultat samt att utvärdera produktionsprocessen. I restriktionerna kan till exempel kostnader, uppgiftslämnarbörda, statistiksekretess och personuppgiftshantering ingå. Samordningskrav kan ingå i kvalitetskraven eller uttryckas som en restriktion för designen.

I systemet för Sveriges officiella statistik är statistikprodukt ett etablerat begrepp; ibland används i stället det kortare ordet produkt. I årsrapporten från Rådet för den officiella statistiken (ROS) för 2020 står "Begreppet statistikprodukt används för att beskriva vilken statistik som produceras. I princip kan en statistikprodukt likställas med en statistisk undersökning." Det kan finnas ett "ett-till-ett" förhållande mellan en statistikprodukt och en undersökning, men en undersökning kan även ge upphov till flera statistikprodukter. Omvänt kan flera undersökningar bidra till en statistikprodukt. Hur de enskilda undersökningarna och produkterna inom ett ämne avgränsas är en praktisk fråga.

Den fortsatta läsningen av denna handbok bör även beakta att termen "statistisk undersökning" har en vid mening.

- Det kan gälla urvalsundersökningar *eller* totalundersökningar.
- Data kan samlas in genom direktinsamling (från enskilda uppgiftslämnare) *eller* genom användning av register. Även en kombination av dessa sätt är vanligt förekommande. De båda typerna kan, förenklat, beskrivas som nedan.
 - Data samlas in från enskilda uppgiftslämnare (eventuellt via ombud) specifikt till undersökningen. Det kan finnas flera insamlingsmetoder och olika tekniska lösningar.
 - Undersökningen använder administrativa data eller andra insamlade data som redan finns tillgängliga (data som finns inom myndigheten eller externt, exempelvis vid Skatteverket). Det kan finnas flera nya datakällor och register att beakta.
- En statistisk undersökning kan samla in data, ofta mikrodata, från en eller flera källor *eller* sammanställa eller vidarebearbeta data, ofta makrodata (statistik), från flera undersökningar.

3.2 Kvalitetsbegreppet för officiell statistik

Kvalitetsbegreppet – enligt SCB:s föreskrifter (SCB-FS 2016:17) om kvalitet för den officiella statistiken – har fem huvudkomponenter. Dessa delas i sin tur in i underkomponenter och, i förekommande fall, delkomponenter enligt nedan. Kvalitetsbegreppet används vid utveckling, framställning och spridning av officiell statistik, bland annat i statistikprodukternas kvalitetsdeklarationer.

- Relevans
 - Ändamål och informationsbehov
 - Statistikens ändamål
 - Statistikanvändares informationsbehov
 - Statistikens innehåll
 - Objekt och population
 - Variabler
 - Statistiska mått
 - Redovisningsgrupper
 - Referenstider
- Tillförlitlighet
 - Tillförlitlighet totalt
 - Osäkerhetskällor
 - Urval
 - Ramtäckning
 - Mätning
 - Bortfall
 - Bearbetning
 - Modellantaganden
 - Preliminär statistik jämförd med slutlig
- Aktualitet och punktlighet
 - Framställningstid
 - Frekvens
 - Punktlighet
- Tillgänglighet och tydlighet
 - Tillgång till statistiken
 - Möjlighet till ytterligare statistik
 - Presentation
 - Dokumentation
- Jämförbarhet och sammanvändbarhet
 - Jämförbarhet över tid
 - Jämförbarhet mellan grupper
 - Sammanvändbarhet i övrigt
 - Numerisk överensstämmelse

3.3 Ändamål och informationsbehov

Underkomponenten *Ändamål och informationsbehov* (till huvudkomponenten *Relevans*) och, än mer, dess delkomponent *Statistikens ändamål* är centrala i utvärderingen.

3.3.1 Informationsbehov, prioriteringar och ändamål

Olika intressenter, som beslutsfattare, planerare, forskare, media och allmänhet, efterfrågar statistik som belyser olika samhällsaspekter och hur dessa förändras. Sveriges officiella statistik syftar till att möta sådana informationsönskemål. I och med att samhället förändras, ändras också behov och förfrågningar om den officiella statistikens innehåll. Nya önskemål tillkommer och gamla blir överspelade. Likaså ändras förutsättningarna för insamling av data till statistiken och för spridning av statistiken. För att möta behoven behöver statistiken därför ständigt utvecklas och anpassas, i samarbete mellan beställare, användare och SAM.

Informationsönskemålen om samhällets olika verksamheter är så mångskiftande att de inte kan mötas av officiell statistik med precis det innehåll och den tillförlitlighet som varje enskild användare helst skulle vilja. Statistik används därför ofta även för andra ändamål och på andra sätt än vad den främst är framtagen för. Det är viktigt för SAM att ha kännedom om statistikbehov samt om huvudsakliga användare och användningar. Eftersom det inte går att tillgodose alla informationsbehov måste SAM prioritera. Det görs normalt i eller efter samarbete med utsedda viktiga användare (till exempel i en fördjupad användardialog eller i ett användarråd). SAM formulerar ett *ändamål* med statistiken – ett huvudsakligt syfte.

Ändamålet visar vilka informationsbehov som ska tillgodoses genom den statistiska undersökningen och dess statistikprodukter (en eller flera). Detta uttryckssätt betonar att kvaliteten ska sättas i relation till den avsedda användningen (på engelska kallas det *fitness for purpose*). När ändamål och kvalitetskrav utformas och preciseras, måste kostnader, statistiksekretess och uppgiftslämnarbörd beaktas, utöver informationsbehoven. Det kan finnas informationsbehov som SAM bedömer vara viktiga, men som myndigheten ändå inte tillgodoser, till exempel av kostnadsskäl.

3.3.2 Nationella och internationella behov och krav

När ändamål och kvalitetskrav formuleras behöver både nationella och internationella behov och standarder beaktas. Klassifikationer är ofta gemensamma.

Regelverket för Sveriges officiella statistik har stora likheter med det som gäller för det europeiska statistiska systemet. Drygt en tredjedel av den svenska officiella statistiken var EU-reglerad under 2020 enligt årsrapporten från ROS.

EU-regleringar innebär krav på statistiken och dess kvalitet, många gånger i form av detaljeringsgrad i redovisningen. De innebär i många fall även krav på statistikens framställning, till exempel vilka variabler som ska ingå i datainsamlingen. Regleringarna kan innebära restriktioner i undersökningsdesignen.

3.3.3 Statistikprodukter och statistikområde

Resonemangen ovan om ändamål och informationsbehov samt om statistikens kvalitet i övrigt gäller statistikprodukter. Motsvarande resonemang kan föras om statistikområden. I förordningen (2001:100) om den officiella statistiken förtecknas de statistikansvariga myndigheterna och vilka statistikområden de har ansvar för i den officiella statistiken. Statistikprodukterna är ett sätt att organisera statistiken som den ansvariga myndigheten tar fram inom statistikområdet. Enligt årsrapporten för 2020 från ROS var den officiella statistiken då indelad i 112 statistikområden och 362 statistikprodukter. Antalen varierar över tid, se till exempel statistikförordningen i respektive aktuell årsrapport.

Det kan vara naturligt att i resonemangen se till helheten först, det vill säga att utgå från den högre nivån, statistikområde. Båda nivåerna – statistikområde och statistikprodukt – ingår i utvärderingen.

3.4 Kvalitetskrav och tabellplan

Att sätta upp kvalitetskrav innebär att formulera miniminivåer för kvalitetskomponenterna.

Ett sätt att konkretisera ändamålet och kvalitetskraven är att sätta upp en *tabellplan*. Det finns två metoder för detta. Den ena metoden visar "tomma" tabeller, det vill säga de tabeller som undersökningen planeras resultera i men utan statistikvärden. Den andra metoden listar den planerade uppsättningen "statistikvärden". Båda fallen handlar om att beskriva, eller spegla, de statistiska målstorheter som ska skattas.

Tabellplanen visar således statistikens avsedda innehåll. Den blir samtidigt ett hjälpmedel för att ta ställning till krav på andra kvalitetskomponenter och till restriktioner. Följer statistiken EU-regleringar? Kommer de planerade tabellerna att kunna redovisas med hänsyn till tillförlitlighet och statistiksekretess? Kommer statistiken att kunna sammanvändas med annan statistik som det finns önskemål om? Kommer den att tillgodose användarnas behov av aktualitet?

3.5 Design av statistiska undersökningar

Design innebär i korthet att utarbeta hur en kommande omgång av en statistisk undersökning ska genomföras. I designarbetet ligger att beakta krav på statistikens kvalitet och restriktioner av olika slag, till exempel avseende kostnader och uppgiftslämnararbörda.

De statistiska undersökningar som bidrar till den officiella statistiken är i allmänhet återkommande. Det finns då erfarenheter från statistikframställningen som kan nyttiggöras i senare omgångar, till exempel för resursallokering. Ibland kan det behövas en översyn, till exempel av datainsamlingsmetoder, av statistikens innehåll eller för ökad sammanvändbarhet genom samordning av undersökningar.

När informationsbehov prioriteras och ändamål formuleras är det viktigt att koppla ihop ändamålet med krav på statistikens kvalitet: statistikens innehåll, statistikens tillförlitlighet, etc. Det är också viktigt att, om möjligt, tillgodose kvalitetskraven genom en väl vald undersökningsdesign. I praktiken går det knappast att finna en optimal design – det finns många påverkande faktorer, och det är inte möjligt att härleda alla konsekvenser för kvalitet och kostnader. Strävan får främst vara att åstadkomma en god design som beaktar viktiga faktorer och undviker inflytelserika missbedömningar. Riskhantering, kvalitetssäkring och kvalitetskontroller ingår.

Avvägningar mellan kvalitetskomponenter ingår ofta i optimeringsdiskussioner och designarbete. Relationen mellan tillförlitlighet och aktualitet är ett exempel på detta.

Designarbetet kan vara iterativt när olika sätt att tillgodose kvalitetskraven prövas. Det kan bli nödvändigt att justera statistikens ändamål något, till exempel till följd av kostnader eller uppgiftslämnarbörd. En dialog med viktiga användare bör i allmänhet ingå när det ursprungliga förslaget och dess krav på kvaliteten modifieras.

Som konstaterats ovan kan tabellplanen vara ett sätt att konkretisera ändamålet. Undersökningsdesignen handlar dock inte bara om vilka statistiska målstorheter som ska skattas, utan också om att skattningarna ska vara tillräckligt tillförlitliga för ändamålet, att statistiken ska offentliggöras tillräckligt tidigt för ändamålet etc.

3.6 Utfall – den kvalitet som uppnås

Designen ska vara styrande när undersökningen genomförs, men avvikelser kan uppstå, till exempel till följd av förseningar, att inplanerade resurser inte finns tillgängliga eller på grund av förändringar i omvärlden.

Den framställda statistikens kvalitet mäts, uppskattas eller bedöms, och den beskrivs i kvalitetsdeklarationen.

Statistikens ändamål, kvalitetskrav, undersökningsdesign och utfallet av framställningen kan ses som *fyra länkar i en kedja*. Utfallet bygger på de tidigare länkarna i kedjan.

Det är statistikens kvalitet, utfallet, som är viktigast i utvärderingen. Den erhållna kvaliteten kan av flera skäl vara en annan än den som planerades från början. Utvärderingen belyser mer än utfallet, bland annat länkarna dessförinnan.

4 Utvärderingens huvudsakliga drag

Detta kapitel beskriver de huvudsakliga dragen i utvärderingen av den officiella statistikens kvalitet samt avgränsningar.

En stor del av den officiella statistiken är återkommande och offentliggörs regelbundet, till exempel varje månad, varje kvartal, varje år eller vartannat år. Mycket upprepas varje gång. SAM eller statistikproducenten inför dock ändringar, och förändringar i omvärlden kan ha inflytande på kvalitet och kvalitetsbedömningar.

4.1 Ett cykliskt arbetssätt

Statistikens ändamål, kvalitetskrav, undersökningsdesign och utfallet av statistikframställningen kan, som noterats ovan, ses som fyra länkar i en kedja. Ändamålet ger, i princip, upphov till krav på kvalitetskomponenterna. Undersökningens design ska, i princip, vara sådan att kvalitetskraven tillgodoses. Utfallet – den kvalitet som statistiken har – ska i princip vara enligt designen, men det kan bli något annorlunda.

Figur 1. Cykliskt arbetssätt

Utfallet utvärderas i den löpande verksamheten. Erfarenheter och slutsatser används i kommande omgångar. Eventuellt formuleras ändamål, kvalitetskrav och undersökningens design om. Det kan bero på utvärderingens slutsatser eller på ändrade informationsbehov.

Det cykliska arbetssättet som visas i Figur 1 har likheter med resonemang om ständiga förbättringar genom observationer och åtgärder, det som ofta kallas PDCA: *Plan, Do, Check, Act*.

Arbetssättet är tydligt men inte nödvändigtvis lätt att implementera. De successiva övergångarna mellan länkarna innebär utmaningar. Det kan behövas många diskussioner med statistik användare, i användarråd eller andra forum, för att precisera informationsbehov, ändamål och kvalitetskrav. Tänkbara datakällor och register kan behöva studeras och utvärderas. Den erhållna kvaliteten ska helst

mätas, vilket inte är lätt annat än för enstaka kvalitetskomponenter. Om nivån inte kan mätas, ska den bedömas på ett sätt som är väl underbyggt och som kan motiveras.

Utfallet är det viktigaste i utvärderingen, men även de tidigare länkarna i kedjan har betydelse för förståelsen av den officiella statistikens kvalitet. Alla fyra länkarna ingår därför i utvärderingen.

4.2 Enbart offentliggjord officiell statistik

Utvärderingen avser enbart den officiella statistiken. Det följer av 13 a § förordningen (2001:100) om den officiella statistiken (se kapitel 1). Den avser enbart offentliggjord statistik, vilket innebär att återgivningar av officiell statistik inte ingår i utvärderingen.

4.3 Utvärdering per kalenderår – utvärderingsår

Utvärderingen avser statistik som har offentliggjorts under ett visst kalenderår. Detta år kallas *utvärderingsåret*.

Utvärderingen ska, enligt föreskrifterna SCB-FS 2021:26, vara en systematisk bedömning i efterhand av aktiviteterna utveckling, framställning och spridning av officiell statistik med tonvikt på statistikens kvalitet. Uppgifter om utvärderingsåret ska lämnas senast den 15 januari året efter.

Detta innebär att:

- Intermittent statistik ingår om den statistiken har haft ett offentliggörande under utvärderingsåret.
- Årsstatistik ingår med den statistik som har offentliggjorts preliminärt eller slutligt (ofta båda) under utvärderingsåret oavsett statistikens referensår.
- Kvartalsstatistik ingår med den statistik som har offentliggjorts preliminärt eller slutligt under utvärderingsåret oavsett statistikens referensår.
- Månadsstatistik ingår normalt på samma sätt som kvartalsstatistik. Om all statistik med referenstider under utvärderingsåret hinner offentliggöras före utvärderingen kan det vara bekvämt att använda en "förskjuten" utvärderingsperiod och inkludera all statistik med referenstider under utvärderingsåret.

Sett till en följd av utvärderingar ska dessa över tid genomföras på ett sådant sätt att all offentliggjord statistik kommer med en och endast en gång. Det är för månadsstatistik, och ofta även för kvartalsstatistik, rimligt att tyngdpunkten i utvärderingen läggs på statistik med utvärderingsåret som referensår. De enstaka perioder för föregående kalenderår som offentliggörs under utvärderingsåret uppmärksammas endast om utfallet är avvikande.

4.4 Preliminär och slutlig statistik

Om både preliminär och slutlig statistik offentliggörs under utvärderingsåret görs en gemensam utvärdering. Bedömningarna behöver inte vara desamma i alla avseenden. Utvärderingen blir då en lämplig sammanvägning.

4.5 Statistikområde och statistikprodukter

Utvärderingen utgår från statistikområden enligt förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. I ett statistikområde ingår en eller flera statistikprodukter. En statistikprodukt tillhör vanligen ett statistikområde, men den kan tillhöra flera.

Utvärderingen på nivån statistikområde görs för området som helhet. Det handlar bland annat om informationsbehovet inom hela området, om statistikens ändamål sammantaget för hela området och om kvalitetsstudier.

SAM delar på lämpligt sätt in statistiken inom ett område i statistikprodukter, som tillsammans tillgodoser de informationsbehov och de ändamål som SAM har valt för området. Ett syfte med att ställa frågor om området är att kartlägga exempelvis om det finns viktiga informationsbehov som inte tillgodoses.

Om en statistikprodukt tillhör flera statistikområden ingår den i utvärderingen av alla dessa statistikområden. Den utvärderas en gång som statistikprodukt.

Utvärderingen på nivån statistikprodukt är uppbyggd runt det cykliska arbetssättet.

4.6 Återkoppling och nytta

Att göra en (själv)utvärdering av den officiella statistikens kvalitet har en nytta utöver utvärderingens huvudsakliga syfte (vilket noterades i avsnitt 2.3 ovan). En systematisk genomgång kan vara ett led i det egna förbättringsarbetet. Det cykliska arbetssättet i Figur 1 visar återkopplingen av utvärderingens resultat till kommande år.

Återkopplingen kan exempelvis handla om förslag till en bättre resursanvändning, avvikelser i statistikframställningen från undersökningsdesignen eller statistikens kvalitet.

Diskussioner med användare och beställare om informationsbehov och prioriteringar ingår i förbättringsarbetet, och återkopplingen kan vara ett av underlagen. Det kan exempelvis gälla olika tänkbara förändringar.

5 Anvisningar till formulären för utvärdering

Det här kapitlet ger anvisningar och stöd för att fylla i formulären för utvärdering av den officiella statistikens kvalitet.

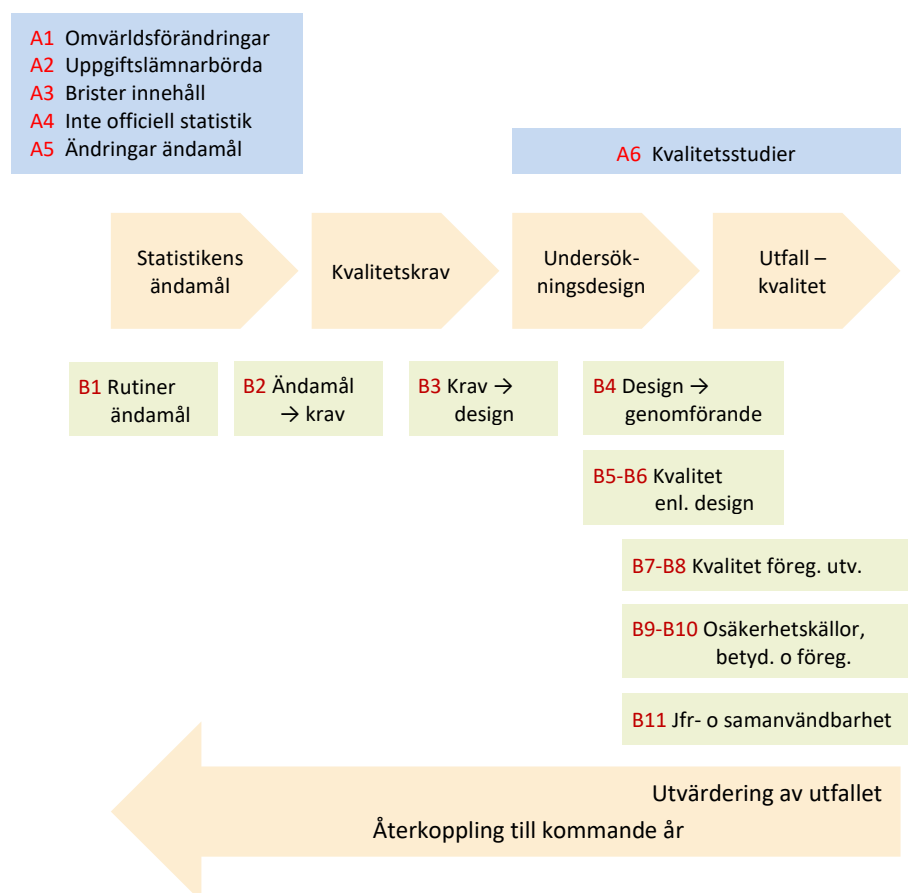
Utvärdering per statistikområde och statistikprodukt

Huvudsyftet är att utvärdera den officiella statistikens kvalitet per statistikområde och år. Beroende på frågornas karaktär och med hänsyn till uppgiftslämnarbörda ställs vissa frågor per statistikområde och andra per statistikprodukt.

Flertalet frågor är inriktade på utvärderingsåret, men några frågor avser förändringar, eller skillnader, från föregående utvärdering.

Huvuddragen för formulär A avseende statistikområde och formulär B avseende statistikprodukt visas i Figur 2 nedan. Figur 2 är en utbyggnad av Figur 1 i avsnitt 4.1 med formulärens frågenummer inlagda tillsammans med ett eller ett par nyckelord. De två formulären har olika inriktningar och tyngdpunkter.

Figur 2. Cykliskt arbetssätt med hänvisningar till de två formulären, A område och B statistikprodukt.

Bedömningar, ställningstaganden

Utvärderingen följer kedjan i Figur 2 med dess målsättningar. Några frågor handlar om avvikelser från målsättningar och några andra om skillnader mellan utvärderingar. Vissa av de bedömningar, eller ställningstaganden, som ska göras har subjektiv karaktär, och de görs bäst av den statistikansvariga myndigheten. (Akronymen SAM används inte i formulären och därför inte i kapitel 5.)

Bedömningar ska göras av avvikelser och skillnader: om det är en större, påtaglig, skillnad – i motsats till en mindre eller obetydlig skillnad. I bedömningen betraktas statistikens kvalitet främst med statistikansvändares ögon: vilka avvikelser som statistikansvändare förväntas se som påtagliga. Även den statistikansvariga myndighetens och statistikproducentens syn ingår. Osäkerhetskällor betraktas däremot främst med den statistikansvariga myndighetens och statistikproducentens ögon.

Anvisningar till formulären

När formulären ska fyllas i är det viktigt att läsa anvisningarna parallellt som stöd. Det kan vara bra att läsa även tidigare kapitel i denna handbok.

Statistikens ändamål, som är grundläggande för utvärderingen, ingår i båda formulären som Figur 2 visar. För statistikområdet handlar det om området som helhet med kopplingar till informationsbehov i flera avseenden. För statistikprodukten är två frågor knutna till dess ändamål. Den första frågan gäller rutiner för aktualisering och precisering, och den andra frågan kopplar kvalitetskrav till ändamålet.

Om olika personer besvarar frågeformulären behövs kontakter dem emellan. Det gäller särskilt mellan den som besvarar områdesformuläret och den, eller dem, som besvarar formuläret för statistikprodukter.

Beskrivande svar ska vara kortfattade och bara lyfta fram det viktigaste. De exempel som ges nedan är baserade på tidigare inkomna enkätsvar. Uppgifterna som lämnas i formulären utgör till SCB inkommen allmän handling.

Ställningstaganden och beskrivningar kan vara till nytta också för myndigheten själv i kvalitetsarbetet och i dialoger med användare.

A Utvärdering av statistikområde

Utvärderingen på nivån statistikområde görs för området som helhet. I ett statistikområde ingår en eller flera statistikprodukter. En statistikprodukt tillhör normalt ett statistikområde. Frågorna i detta formulär handlar bland annat om informationsbehovet inom hela statistikområdet, om statistikens ändamål sammantaget för hela området och om kvalitetsstudier.

Första gången utvärderingen görs för ett statistikområde finns ingen tidigare utvärdering att jämföra med. Jämförelser kan vara svåra om statistikområdet har ändrats mycket. Det finns ett svarsalternativ i formuläret som tar hänsyn till detta.

A1 Omvärldsförändringar inom ramen för statistikområdet

Ibland sker förändringar i omvärlden som påverkar användarnas behov av statistisk information, exempelvis till följd av nya bestämmelser i lagar, en finanskris eller en pandemi. Informationsbehoven kan handla om att statistiken ska synliggöra effekter av en händelse på ett tydligare sätt genom utökad eller mer detaljerad redovisning. Ett annat exempel på behov är mer aktuell eller mer frekvent statistik.

Har det sedan föregående utvärdering skett omvärldsförändringar som påverkat viktiga informationsbehov hos användarna?

Om frågan besvaras med Ja ställs en uppmanande följdfråga:

Beskriv kort de omvärldsförändringar som skett, och hur de har påverkat viktiga informationsbehov hos användarna.

Frågan besvaras med ett kort fritextsvar. Några exempel:

- Nya bestämmelser i socialtjänstlagen medför nya behov av statistik.
- Ändringar i målen för den nationella jämställdhetspolitiken innebär att nya indikatorer behövs.
- Vattenbrist i delar av landet har lett till ökat intresse för statistik över vattenanvändning.
- Coronapandemin innebar önskemål om mer frekvent publicering.
- Coronapandemin innebar ett ökat behov av tidig, preliminär, statistik.
- AI har blivit en stor fråga inom IT-användning, och investeringar i AI efterfrågas.
- Plastanvändningen ändras och fokus är på cirkularitet så fler detaljer om avfallsflöden behövs, även bättre jämförbarhet mellan EU:s medlemsstater.

A2 Hänsyn till uppgiftslämnarbörda

För att uppgiftslämnarbördan inte ska bli för stor kan myndigheten, om det är möjligt, välja att minska mängden data som samlas in genom direktinsamling (från enskilda uppgiftslämnare specifikt för

undersökningens syfte). Detta kan i sin tur innebära att vissa av användarnas viktiga informationsbehov inte kan prioriteras. Exempelvis kan statistikens innehåll bli mindre detaljerat på grund av att myndigheten tar hänsyn till uppgiftslämnarbördan. Ett annat exempel är att statistiken baseras på register och därför får ett något annat innehåll än den skulle ha haft vid direktinsamling.

Medförde hänsyn till uppgiftslämnarbörda att viktiga informationsbehov *inte* tillgodosågs under utvärderingsåret?

Svaret avser utvärderingsåret och kan vara detsamma flera år i rad. Det kan gälla en eller flera statistikprodukter inom statistikområdet.

Om frågan besvaras med Ja ställs en uppmanande följdfråga:

Beskriv kort hur hänsyn till uppgiftslämnarbörda medförde att viktiga informationsbehov *inte* tillgodosågs:

Frågan besvaras med ett kort fritextsvar. Några exempel:

- Samlar enbart in EU:s obligatoriska variabler och inte de frivilliga variablerna, trots att de frivilliga är efterfrågade.
- Uppgifter hämtas från befintliga register, vilket begränsar informationen mer än önskvärt.
- Det är inte möjligt att utöka urval och antal frågor då uppgiftslämnarbördan upplevs som stor. Därmed kan vissa viktiga informationsbehov inte tillgodoses.
- Redovisningen bör ske på lägre regional nivå, men målsättningen om minskad uppgiftslämnarbörda hindrar nedbrytning på lägre regional nivå på grund av för litet urval.

A3 Brister i statistikens innehåll

Statistikens innehåll kan åskådliggöras med en tabellplan (se till exempel avsnitt 3.4 ovan) som visar bland annat objekt, variabler, redovisningsgrupper och referenstider. Vad som ingår i statistiken beror på de prioriteringar myndigheten gör av vilken statistik som ska framställas inom statistikområdet. Innehållet i statistiken kan avvika från användarnas önskemål, även om dessa informationsbehov är viktiga. Det kan till exempel handla om att det finns risk att enskilda uppgifter röjs, att olika användare har något motstridiga önskemål eller att uppgiftslämnarbördan eller kostnaderna för att tillgodose önskemålen blir för höga.

Fanns det påtagliga brister i statistikens innehåll i förhållande till viktiga informationsbehov under utvärderingsåret?

Svaret kan vara detsamma flera år i rad.

Om frågan besvaras med Ja ställs en uppmanande följdfråga.

Beskriv kort de påtagliga brister som fanns i statistikens innehåll, och orsaker till dessa brister:

Frågan besvaras med ett kort fritextsvar. Några exempel:

- Behov av en mer detaljerad redovisning, t.ex. lägre geografisk nivå. Sekretess är huvudorsak.
- En mer täckande redovisning är efterfrågad, men enligt gällande förordning finns inte stöd för att samla in dessa uppgifter.
- Avsaknad av aktuell statistik avseende tillgångar och skulder för individer och hushåll. SCB saknar rättsliga förutsättningar för att samla in administrativa data om individers tillgångar och skulder.
- Arbetsmiljö belyst från organisationsperspektivet saknas. Beskrivningen idag utgår främst från individperspektivet.
- Statistik över levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning är inte jämförbar mellan olika undersökningar. En gemensam definition saknas.
- Behov av en mer frekvent redovisning och därmed mer frekvent datainsamling.
- Mer information om hur effekterna av covid-19 har påverkat och påverkar arbetsmiljön behöver samlas in.
- Statistiken bör uppdateras oftare, men budgeten är begränsad.

A4 Statistik som inte är officiell

Utöver statistik som är officiell kan myndigheten framställa annan statistik som efterfrågas av användarna. Det kan finnas olika anledningar till att denna statistik inom statistikområdet inte är officiell, till exempel att kvaliteten inte är tillräcklig eller att det är temporär statistik.

Framställde myndigheten statistik inom statistikområdet som *inte* är officiell och som tillgodosåg viktiga informationsbehov under utvärderingsåret?

Svaret kan vara detsamma flera år i rad.

Om frågan besvaras med Ja ställs två uppmanande följdfrågor.

Beskriv kort den statistik som framställdes inom statistikområdet som *inte* är officiell och som tillgodosåg viktiga informationsbehov:

Frågan besvaras med ett kort fritextsvar.

Beskriv kort anledningarna till att statistiken *inte* är officiell:

Frågan besvaras med ett kort fritextsvar. Några exempel:

- Osäkerhet i hur ofta statistiken ska publiceras i framtiden.
- Kvaliteten är inte tillräckligt bra.
- Kvalitetsbrister som inte är utredda.
- Ad hoc-undersökningar.

- Tillfälliga frågor om coronapandemin.
- På grund av coronapandemin har viss statistik blivit väldigt efterfrågad och preliminär statistik publiceras oftare än vanligt samt mer uppdelad än vanligt.
- Oklara gränsdragningar mellan myndigheter om statistikredovisningen.
- De preliminära uppgifterna genomgår inte tillräcklig kvalitetskontroll.

A5 Ändringar av statistikens ändamål

Statistikens ändamål anger det huvudsakliga syftet med statistiken. Ibland kan statistikens ändamål behöva ändras. Ändringarna kan till exempel bero på att det har tillkommit viktiga informationsbehov eller att myndigheten har gjort omprioriteringar inom statistikområdet. Vad som är ändringar i stor, respektive viss, omfattning är en bedömningsfråga.

Har det sedan föregående utvärdering skett ändringar av statistikens ändamål?

De tre svarsalternativen är

- ☐ Ja, i stor omfattning
- ☐ Ja, i viss omfattning
- ☐ Nej

För de båda första svarsalternativen ställs en uppmanande följdfråga.

Beskriv kort ändringarna av statistikens ändamål:

Frågan besvaras med ett kort fritextsvar. Några exempel:

- Nyttillkomna större informationsbehov har inkluderats.
- En omprioritering har gjorts.
- Ändamålet har utökats och omfattar årligen återkommande officiell statistik på riks-, läns- och kommunnivå.
- Områdets ändamål har utvidgats. Flera statistikprodukter ingår.
- Omfattande förändring av innehållet.

A6 Kvalitetsstudier

En kvalitetsstudie är en dokumenterad studie av statistikens kvalitet som oftast berör någon eller några kvalitetskomponenter. Den innehåller bland annat en beskrivning av syfte, metod och resultat samt slutsatser och rekommendationer. Kvalitetsstudien kan göras separat eller som en del av en undersökning. Den kan till exempel vara en studie av mätfel (genom jämförelser av data) eller en studie av uppsnabbning, undertäckning eller kontaktstrategier. Det kan också vara en studie av ett register eller en annan datakälla som används av en eller flera produkter inom statistikområdet.

Har det sedan föregående utvärdering färdigställts någon kvalitetsstudie inom statistikområdet?

Kvalitetsstudier kan ha gjorts för en eller flera statistikprodukter.

Om frågan besvaras med Ja ställs en uppmanande följdfråga.

Ange kvalitetsstudiens titel och beskriv kort slutsatserna för varje kvalitetsstudie:

Ange högst tre kvalitetsstudier.

B Utvärdering av statistikprodukt

När utvärderingen på nivån statistikprodukt besvaras är det bra att även ha den aktuella kvalitetsdeklarationen till hands. Information i kvalitetsdeklarationen ska inte upprepas annat än i enstaka fall.

Kvaliteten beskrivs här inte i detalj utan sammanfattas mestadels i fem kvalitetskomponenter: *Statistikens innehåll* (underkomponent till huvudkomponenten *Relevans*), samt de fyra huvudkomponenterna *Tillförlitlighet*, *Aktualitet och punktlighet*, *Tillgänglighet och tydlighet* samt *Jämförbarhet och sammanvändbarhet*.

Formuläret har en inledande fråga om något offentliggörande görs för statistikprodukten under utvärderingsåret – ett villkor för att besvara formuläret. I frågor om jämförelser med föregående utvärdering finns ett svarsalternativ för fallet att det är första gången utvärderingen görs för produkten.

B1 Rutiner för att fastställa statistikens ändamål

Statistikproduktens ändamål, som ska anges i kvalitetsdeklarationen, bör visa syftet med statistiken samt spegla de informationsbehov som den statistikansvariga myndigheten har prioriterat.

När omvärlden och användarnas behov av statistisk information förändras kan statistikområdets ändamål (fråga A5) eller statistikproduktens ändamål (denna fråga) behöva ändras. Det är viktigt att säkerställa att statistikproduktens ändamål är såväl aktuellt som klart och tydligt formulerat.

Finns det rutiner för att aktualisera och precisera statistikproduktens ändamål?

De tre svarsalternativen är

- ☐ Ja, fullständiga rutiner
- ☐ Ja, vissa rutiner men inte fullständiga
- ☐ Nej

B2 Statistikens ändamål och kvalitetskrav

Med statistikens ändamål följer krav på statistikens kvalitet. Kvalitetskraven formuleras av den statistikansvariga myndigheten. Därigenom fastställs miniminivåer för kvalitetskomponenterna.

Ett sätt att konkretisera ändamålet och kvalitetskraven är att som hjälpmedel sätta upp en tabellplan, som visar statistikens tänkta innehåll. Exempel på frågeställningar kring kvalitetskrav och tabellplanen är: Kommer skattningar kunna redovisas med hänsyn till tillförlitlighet och statistiksekretess? Kommer användarnas behov av aktualitet att tillgodoses, deras behov av sammanvändbarhet? Följs nationella och internationella standarder? etc.

Om kvalitetskrav formuleras explicit (klart uttryckta) blir de synliga i arbetet med att designa den statistiska undersökningen och att framställa statistiken. Det kan även finnas implicita (underförstådda) krav, i form av restriktioner eller som en del av den statistikansvariga myndighetens allmänna rutiner.

Formulerades kvalitetskrav utifrån statistikproduktens ändamål under utvärderingsåret?

De två svarsalternativen är

- ☐ Ja
- ☐ Nej

B3 Kvalitetskrav och undersökningsdesign

Undersökningsdesign innebär i korthet att den statistikansvariga myndigheten förbereder hur en kommande undersökningsomgång (eventuellt flera samtidigt) ska genomföras. I undersökningsdesignen planeras och utformas bland annat hur datainsamling, bearbetningar, analyser och redovisning ska gå till. Det görs med hänsyn till ställda krav på statistikens kvalitet och restriktioner av olika slag för att uppfylla statistikens ändamål. Restriktioner kan till exempel gälla kostnader och uppgiftslämnarbörd, statistiksekretess samt personuppgiftshantering. I princip ska undersökningens design vara sådan att kvalitetskraven tillgodoses.

Kvalitetskraven sammanfattas här genom fem kvalitetskomponenter: *Statistikens innehåll* (underkomponent till *Relevans*) samt de fyra huvudkomponenterna *Tillförlitlighet*, *Aktualitet och punktlighet*, *Tillgänglighet och tydlighet* samt *Jämförbarhet och sam anvä ndbarhet*.

Tillgodosåg undersökningsdesignen de ställda kvalitetskraven under utvärderingsåret när det gäller...

... Statistikens innehåll?

De fyra svarsalternativen är

- ☐ Ja, helt
- ☐ Ja, delvis
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

En kommentar kan lämnas. Denna kommentar är frivillig.

... Tillförlitlighet?

etc.

B4 Undersökningens design och genomförande

Även om undersökningens design ska vara styrande när undersökningen genomförs – statistiken framställs – kan avvikelser uppstå till följd av exempelvis förseningar, förändringar i omvärlden eller att inplanerade resurser inte finns tillgängliga.

Följdes undersökningens design vid statistikframställningen under utvärderingsåret?

De tre svarsalternativen är

- ☐ Ja, helt
- ☐ Ja, delvis
- ☐ Nej

B5 Statistikens kvalitet

Kvaliteten i statistiken kan bli en annan än målsättningen i undersökningsdesignen. Det kan exempelvis bero på väsentligt ändrad svarsfrekvens, förseningar, förändringar i omvärlden eller att inplanerade resurser inte fanns tillgängliga. Avvikelser i kvaliteten kan vara antingen till det bättre (positiva) eller till det sämre (negativa). De positiva avvikelserna är sällan störande på samma sätt som de negativa. De kan till exempel bero på att resurserna använts bättre.

Vad som är en större, påtaglig avvikelse i statistikens kvalitet är en bedömningsfråga.

Frågan ställs för var och en av de fem kvalitetskomponenterna, på samma sätt som i fråga B3 om kvalitetskrav.

Avvek statistikens kvalitet påtagligt från målsättningen i undersökningens design under utvärderingsåret när det gäller...

... Statistikens innehåll?

De fyra svarsalternativen är

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

... Tillförlitlighet?

etc.

B6 Sammanfattande bedömning för statistikens kvalitet

Gör en sammanfattande bedömning för de fem kvalitetskomponenterna i B5.

Sammantaget, avvek statistikens kvalitet påtagligt från målsättningen i undersökningens design under utvärderingsåret?

De tre svarsalternativen är

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej

B7 Större skillnader för kvalitetskomponenter

Ta för var och en av de fem kvalitetskomponenterna ställning till om det finns någon större skillnad i kvalitet mellan denna och föregående utvärdering. Skillnader kan till exempel gälla statistikens tillgänglighet och tydlighet (olika kanaler och presentationsformer) eller dess sammanvändbarhet (inom och utanför statistikområdet).

Officiell statistik som är intermittent ingår det år som statistiken offentliggörs. Jämförelsen görs då med föregående offentliggörande.

Skiljer sig statistikens kvalitet från föregående utvärdering när det gäller...

... Statistikens innehåll?

De fem svarsalternativen är

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten
- ☐ Vet inte

... Tillförlitlighet?

etc.

B8 Sammanfattande bedömning av jämförelsen

Gör en sammanfattande bedömning för de fem kvalitetskomponenterna i fråga B7.

Sammantaget, skiljer sig statistikens kvalitet från föregående utvärdering?

De fyra svarsalternativen är

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

B9 Osäkerhetskällor

Ta ställning till vilken osäkerhetskälla som har störst betydelse för statistikens osäkerhet: *Urval, Ramtäckning, Mätning, Bortfall, Bearbetning* eller *Modellantaganden* (delkomponenter i kvalitetsbegreppet).

Vilken osäkerhetskälla bedöms ha haft störst betydelse för statistikens osäkerhet under utvärderingsåret?

- ☐ Urval
- ☐ Ramtäckning
- ☐ Mätning
- ☐ Bortfall
- ☐ Bearbetning
- ☐ Modellantaganden

B10 Jämförelse med föregående utvärdering

Bedöm om inflytandet av var och en av de sex osäkerhetskällorna har ändrats påtagligt från föregående utvärdering och i så fall i vilken riktning.

Har inflytandet av följande osäkerhetskällor ändrats påtagligt från föregående utvärdering när det gäller...

... Urval?

De fem svarsalternativen är

- ☐ Ja, ändrats till det bättre
- ☐ Ja, ändrats till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Statistiken baseras inte på en urvalsundersökning
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

... Ramtäckning?

De fyra svarsalternativen är

- ☐ Ja, ändrats till det bättre
- ☐ Ja, ändrats till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

... Mätning?

etc.

B11 Jämförbarhet och sam användbarhet

Jämförbarhet handlar om möjligheterna att göra jämförelser mellan olika referentstider eller olika grupper. Sam användbarhet handlar om möjligheterna att kombinera och tillsammans analysera olika statistikvärden.

Jämförbarhet över tid kan vara enklast att bedöma, men beakta även *Jämförbarhet mellan grupper* och *Samanvändbarhet i övrigt*. Det kan till exempel vara en ändring i variabeldefinitioner eller en ändring i metoder för att datainsamlingen ska gå snabbare.

Vilken faktor bedöms ha haft störst betydelse för kvalitetskomponenten *Jämförbarhet och sam användbarhet* under utvärderingsåret?

De tre svarsalternativen är

- ☐ Definitioner
- ☐ Metoder
- ☐ Omvärldsförändringar

En kommentar kan lämnas. Denna kommentar är frivillig.

Formulär för utvärdering av den officiella statistikens kvalitet

Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet - statistikområde

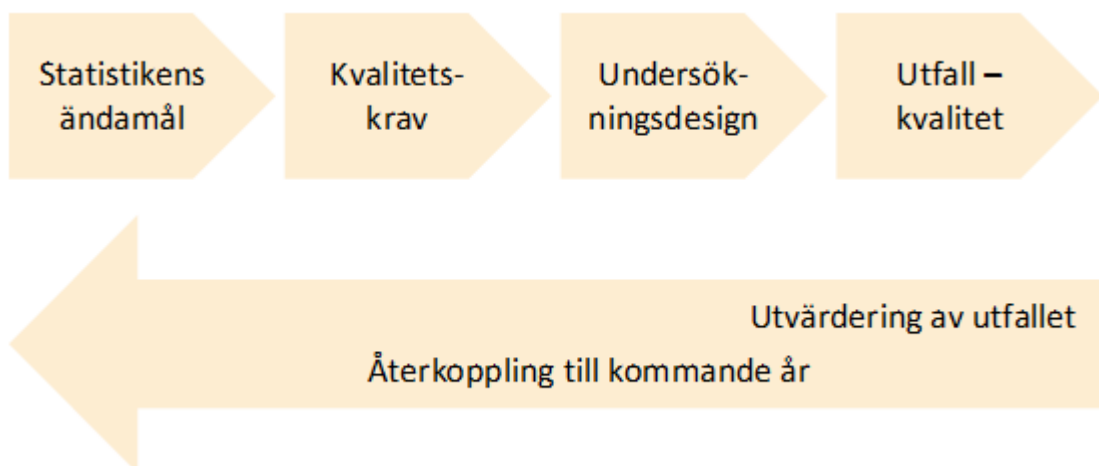
Utvärderingen av den officiella statistikens kvalitet utgår från statistikens ändamål. Utvärderingen består av två formulär:

- Ett för statistikområden (detta formulär) där de inledande frågorna handlar om omvärldsförändringar, informationsbehov och statistikens ändamål.
- Ett för statistikprodukter där kvaliteten inte beskrivs i detalj utan mestadels sammanfattas i fem kvalitetskomponenter; *Statistikens innehåll* (underkomponent till huvudkomponenten *Relevans*), samt de fyra huvudkomponenterna *Tillförlitlighet*, *Aktualitet och punktlighet*, *Tillgänglighet och tydlighet* samt *Jämförbarhet och sammanvändbarhet*.

Utvärderingen avser statistik som har offentliggjorts under ett visst kalenderår. Detta år kallas utvärderingsåret. För mer information, se [Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet – en handbok](#) (i fortsättningen kallad Utvärderingshandboken).

Ett cykliskt arbetssätt

Statistikens ändamål, kvalitetskrav, undersökningsdesign och utfallet av statistikframställningen kan ses som fyra länkar i en kedja enligt nedanstående diagram. Ändamålet ger, i princip, upphov till krav på kvalitetskomponentnivå. Undersökningens design ska, i princip, vara sådan att kvalitetskraven tillgodoses. Utfallet – den kvalitet som statistiken har – ska i princip vara enligt designen, men det kan bli något annorlunda. Utfallet utvärderas i den löpande verksamheten. Erfarenheter och slutsatser används i kommande produktionsomgångar. Eventuellt omformuleras ändamål, kvalitetskrav och undersökningens design.

A Utvärdering av statistikområde

Anvisningar

När formuläret ska fyllas i är det viktigt att läsa anvisningarna parallellt och ha dessa som stöd. Anvisningar finns både i formuläret och i [Utvärderingshandboken](#). Handboken innehåller dessutom motiveringar på en övergripande nivå och förklaringar till enskilda frågor och begrepp.

Statistikområde

Utvärderingen på nivån statistikområde görs för området som helhet. I ett statistikområde ingår en eller flera statistikprodukter. En statistikprodukt tillhör normalt ett statistikområde. Frågorna i detta formulär handlar bland annat om informationsbehovet inom hela statistikområdet, om statistikens ändamål sammantaget för hela området och om kvalitetsstudier.

Användarnas informationsbehov

Informationsbehov handlar om de behov statistikanvändare har av statistisk information. Som statistikanvändare räknas bland annat beslutsfattare, planerare, forskare, media och allmänhet.

Ofta är användarnas informationsbehov många och varierande. Olika användare efterfrågar statistik som belyser olika perspektiv av samhället. Dessutom förändras samhället vilket i sin tur ändrar behov och förfrågningar. Eftersom det inte går att tillgodose alla informationsbehov måste den statistikansvariga myndigheten prioritera. Det görs normalt gemensamt mellan myndigheten, beställare och de viktigaste användarna.

Informationsbehov handlar ofta om statistikens innehåll, men inte enbart. Det kan avse framställningstid, jämförbarhet, tillförlitlighet etc. Vilka av användarnas informationsbehov som ska tillgodoses visas i ändamålet med statistiken, dvs. i det huvudsakliga syftet.

A1 Omvärldsförändringar inom ramen för statistikområdet

Ibland sker förändringar i omvärlden som påverkar användarnas behov av statistisk information, exempelvis till följd av nya bestämmelser i lagar, en finanskris eller en pandemi. Behoven kan handla om att på ett tydligare sätt synliggöra effekter av en händelse med mer detaljerad information eller att tillhandahålla mer aktuell eller frekvent statistik.

Har det sedan föregående utvärdering skett omvärldsförändringar som påverkat viktiga informationsbehov hos användarna?

- ☐ Ja
- ☐ Nej → A2
- ☐ Statistikområdet är nytt eller har ändrats så mycket att en jämförelse är svår att göra. → A2

Om Ja ovan:

Beskriv kort de omvärldsförändringar som skett, och hur de har påverkat viktiga informationsbehov hos användarna: ⓘ

(ⓘ = Exempel, se text A1 i slutet av dokumentet)

A2 Hänsyn till uppgiftslämnarbörda

För att uppgiftslämnarbördan inte ska bli för stor kan myndigheten om möjligt minska mängden data som samlas in genom direktinsamling (från enskilda uppgiftslämnare). Detta kan i sin tur innebära att vissa av användarnas viktiga informationsbehov inte kan prioriteras. Exempelvis kan statistikens innehåll bli mindre detaljerat på grund av att myndigheten tar hänsyn till uppgiftslämnarbördan, eller för att statistiken baseras på register och därför får ett något annat innehåll.

Medförde hänsyn till uppgiftslämnarbörda att viktiga informationsbehov *inte* tillgodosågs under utvärderingsåret?

Svaret kan vara detsamma flera år i rad. Det kan gälla en eller flera statistikprodukter inom statistikområdet.

- ☐ Ja
- ☐ Nej → A3

Om Ja ovan:

Beskriv kort hur hänsyn till uppgiftslämnarbörda medförde att viktiga informationsbehov *inte* tillgodosågs: ⓘ

(ⓘ = Exempel, se text A2 i slutet av dokumentet)

A3 Brister i statistikens innehåll

Statistikens innehåll åskådliggörs vanligen med en tabellplan som visar bland annat objekt, variabler, redovisningsgrupper och referenstider. Vad som ingår i statistiken beror på de prioriteringar myndigheten gör av vilken statistik som ska framställas inom statistikområdet. Innehållet i statistiken kan ibland avvika från användarnas önskemål. Det kan till exempel handla om att det finns risk att enskilda uppgifter röjs, att olika användare har något motstridiga önskemål eller att uppgiftslämnarbördan eller kostnaderna för att tillgodose önskemålen blir för höga.

Fanns det påtagliga brister i statistikens innehåll i förhållande till viktiga informationsbehov under utvärderingsåret?

Svaret kan vara detsamma flera år i rad.

- ☐ Ja
☐ Nej → A4

Om Ja ovan:

Beskriv kort de påtagliga brister som fanns i statistikens innehåll, och orsaker till dessa brister: ⓘ

(ⓘ = Exempel, se text A3 i slutet av dokumentet)

A4 Statistik som inte är officiell

Utöver statistik som är officiell kan myndigheten framställa annan statistik inom statistikområdet som efterfrågas av användarna. Det kan finnas olika anledningar till att statistiken inte är officiell, till exempel att kvaliteten inte är tillräcklig eller att det är temporär statistik.

Framställde myndigheten statistik inom statistikområdet som *inte* är officiell och som tillgodosåg viktiga informationsbehov under utvärderingsåret?

Svaret kan vara detsamma flera år i rad.

- ☐ Ja
☐ Nej → A5

Om Ja ovan:

Beskriv kort den statistik som framställdes inom statistikområdet som *inte* är officiell och som tillgodosåg viktiga informationsbehov:

Beskriv kort anledningarna till att statistiken *inte* är officiell: ⓘ

(ⓘ = Exempel, se text A4 i slutet av dokumentet)

A5 Ändringar av statistikens ändamål

Statistikens ändamål anger det huvudsakliga syftet med statistiken. Ibland kan statistikens ändamål behöva ändras. Ändringarna kan till exempel bero på att det har tillkommit viktiga informationsbehov eller att myndigheten har gjort omprioriteringar. Vad som är ändringar i stor, respektive viss, omfattning är en bedömningsfråga.

Har det sedan föregående utvärdering skett ändringar av statistikens ändamål?

- ☐ Ja, i stor omfattning
☐ Ja, i viss omfattning
☐ Nej → A6
☐ Statistikområdet är nytt eller har ändrats så mycket att en jämförelse är svår att göra. → A6

Om Ja, i stor omfattning eller Ja, i viss omfattning ovan:

Beskriv kort ändringarna av statistikens ändamål: ⓘ

(ⓘ = Exempel, se text A5 i slutet av dokumentet)

--

A6 Kvalitetsstudier

En kvalitetsstudie är en dokumenterad studie av statistikens kvalitet som oftast berör någon eller några kvalitetskomponenter. Den innehåller bland annat en beskrivning av syfte, metod, resultat samt slutsatser och rekommendationer. Kvalitetsstudien kan göras separat eller som en del av en undersökning. Den kan till exempel vara en studie av mätfel genom jämförelser av data, eller en studie av uppsnabbning, undertäckning eller kontaktstrategier. Det kan också vara en studie av ett register eller en annan datakälla som används av en eller flera produkter inom statistikområdet.

Har det sedan föregående utvärdering färdigställts någon kvalitetsstudie inom statistikområdet?

Kvalitetsstudier kan ha gjorts för en eller flera statistikprodukter.

- ☐ Ja
☐ Nej (→ Avslut/TACK!)

Om Ja ovan:

Ange kvalitetsstudiens titel och beskriv kort slutsatserna för varje kvalitetsstudie:

Ange högst tre kvalitetsstudier.

1.	
2.	
3.	

Text som ska läggas in i informationsikonerna ⓘ vid frågorna:

A1

Beskriv kort de omvärldsförändringar som skett, och hur de har påverkat användarnas viktiga informationsbehov:

- Nya bestämmelser i socialtjänstlagen medför nya behov av statistik.
- Ändringar i målen för den nationella jämställdhetspolitiken innebär att nya indikatorer behövs.
- Vattenbrist i delar av landet har lett till ökat intresse för statistik över vattenanvändning.
- Coronapandemin innebar önskemål om mer frekvent publicering.
- Coronapandemin innebar ett ökat behov av tidig, preliminär, statistik.
- AI har blivit en stor fråga inom IT-användning, och investeringar i AI efterfrågas.
- Plastanvändningen ändras och fokus är på cirkularitet så fler detaljer om avfallsflöden behövs, även bättre jämförbarhet mellan EU:s medlemsstater.

A2

Beskriv kort hur hänsyn till uppgiftslämnarbörda medförde att viktiga informationsbehov *inte* tillgodosågs:

- Samlar enbart in EU:s obligatoriska variabler och inte de frivilliga variablerna, trots att de frivilliga är efterfrågade.
- Uppgifter hämtas från befintliga register, vilket begränsar informationen mer än önskvärt.
- Det är inte möjligt att utöka urval och antal frågor då uppgiftslämnarbördan upplevs som stor. Därmed kan vissa viktiga informationsbehov inte tillgodoses.
- Redovisningen bör ske på lägre regional nivå, men målsättningen om minskad uppgiftslämnarbörda hindrar nedbrytning på lägre regional nivå på grund av för litet urval.

A3

Beskriv kort de påtagliga brister som fanns i statistikens innehåll, och orsaker till dessa brister:

- Behov av en mer detaljerad redovisning t.ex. lägre geografisk nivå. Sekretess är huvudorsak.
- En mer täckande redovisning är efterfrågad, men enligt gällande förordning finns inte stöd för att samla in dessa uppgifter.
- Avsaknad av aktuell statistik avseende tillgångar och skulder för individer och hushåll. SCB saknar rättsliga förutsättningar för att samla in administrativa data om individers tillgångar och skulder.
- Arbetsmiljö belyst från organisationsperspektivet saknas. Beskrivningen idag utgår främst från individperspektivet.
- Statistik över levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning är inte jämförbar mellan olika undersökningar. En gemensam definition saknas.
- Behov av en mer frekvent redovisning och därmed mer frekvent datainsamling.
- Mer information om hur effekterna av covid-19 har påverkat och påverkar arbetsmiljön behöver samlas in.
- Statistiken bör uppdateras oftare, men budgeten är begränsad.

A4

Beskriv kort anledningarna till att statistiken *inte* är officiell:

- Osäkerhet i hur ofta statistiken ska publiceras i framtiden.
- Kvaliteten är inte tillräckligt bra.
- Kvalitetsbrister som inte är utredda.
- Ad hoc-undersökningar.
- Tillfälliga frågor om coronapandemin.
- På grund av coronapandemin har viss statistik blivit väldigt efterfrågad och preliminär statistik publiceras oftare än vanligt samt mer uppdelad än vanligt.
- Oklara gränsdragningar mellan myndigheter om statistikredovisningen.
- De preliminära uppgifterna genomgår inte tillräcklig kvalitetskontroll.

A5

Beskriv kort ändringarna av statistikens ändamål:

- Nyttillkomna större informationsbehov har inkluderats.
- En omprioritering har gjorts.
- Ändamålet har utökats och omfattar årligen återkommande officiell statistik på riks-, läns- och kommunnivå.
- Områdets ändamål har utvidgats. Flera statistikprodukter ingår.
- Omfattande förändring av innehållet.

Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet - statistikprodukt

Utvärderingen av den officiella statistikens kvalitet utgår från statistikens ändamål. Utvärderingen består av två formulär:

- Ett för statistikområden där de inledande frågorna handlar om omvärldsförändringar, informationsbehov och statistikens ändamål.
- Ett för statistikprodukter (detta formulär). Här beskrivs kvaliteten inte i detalj utan sammanfattas mestadels i fem kvalitetskomponenter; *Statistikens innehåll* (underkomponent till huvudkomponenten *Relevans*), samt de fyra huvudkomponenterna *Tillförlitlighet*, *Aktualitet och punktlighet*, *Tillgänglighet och tydlighet* samt *Jämförbarhet och sammanvändbarhet*.

Utvärderingen avser statistik som har offentliggjorts under ett visst kalenderår. Detta år kallas utvärderingsåret. För mer information, se [Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet – en handbok](#) (i fortsättningen kallad Utvärderingshandboken).

Ett cykliskt arbetssätt

Statistikens ändamål, kvalitetskrav, undersökningsdesign och utfallet av statistikframställningen kan ses som fyra länkar i en kedja enligt nedanstående diagram. Ändamålet ger, i princip, upphov till krav på kvalitetskomponentnivå. Undersökningens design ska, i princip, vara sådan att kvalitetskraven tillgodoses. Utfallet – den kvalitet som statistiken har – ska i princip vara enligt designen, men det kan bli något annorlunda. Utfallet utvärderas i den löpande verksamheten. Erfarenheter och slutsatser används i kommande produktionsomgångar. Eventuellt omformuleras ändamål, kvalitetskrav och undersökningens design.

B Utvärdering av statistikprodukt

Anvisningar

När formuläret ska fyllas i är det viktigt att läsa anvisningarna parallellt och ha dessa som stöd. Anvisningar finns både i formuläret och i [Utvärderingshandboken](#). Handboken innehåller dessutom motiveringar på en övergripande nivå och förklaringar till enskilda frågor och begrepp. Det kan även vara bra att ha den aktuella kvalitetsdeklarationen till hands. Information som redan finns i kvalitetsdeklarationen ska inte upprepas i svaren som ges i den här utvärderingen.

Statistikprodukt

Begreppet statistikprodukt är etablerat i systemet för Sveriges officiella statistik, där det används för att beskriva vilken statistik som produceras. I princip kan en statistikprodukt likställas med en statistisk undersökning, men en undersökning kan även ge upphov till flera statistikprodukter. Omvänt kan flera undersökningar bidra till en statistikprodukt.

Offentliggörs statistik för produkten under utvärderingsåret?

- ☐ Ja
- ☐ Nej (→ *Avslut/TACK!*)

B1 Rutiner för att fastställa statistikens ändamål

Både formuläret för statistikområde och detta formulär för statistikprodukt utgår från statistikens ändamål. Statistikproduktens ändamål ska anges i kvalitetsdeklarationen, och bör visa syftet med statistiken samt spegla vilka informationsbehov som är prioriterade. Det är viktigt att säkerställa att statistikproduktens ändamål är aktuellt. Ändamålet kan behöva ändras över tid när omvärlden och användarnas behov av statistisk information förändras, vilket exempelvis kan komma fram i en fördjupad användardialog eller i ett användarråd.

Finns det rutiner för att aktualisera och precisera statistikproduktens ändamål?

- ☐ Ja, fullständiga rutiner
- ☐ Ja, vissa rutiner men inte fullständiga
- ☐ Nej

B2 Statistikens ändamål och kvalitetskrav

Med statistikens ändamål följer krav på statistikens kvalitet, så kallade kvalitetskrav. Kvalitetskraven formuleras av den statistikansvariga myndigheten.

När kvalitetskrav formuleras innebär det att minimivåer för kvalitetskomponenterna fastställs. Ett sätt att konkretisera ändamålet och kvalitetskraven är att sätta upp en tabellplan. Tabellplanen visar statistikens tänkta innehåll och är ett hjälpmedel för att ta ställning till krav på statistikens kvalitet. Exempel på frågeställningar kring kvalitetskrav i förhållande till statistikens ändamål är: Kommer skattningar kunna redovisas med hänsyn till tillförlitlighet och statistiksekretess? Kommer användarnas behov av aktualitet att tillgodoses, deras behov av sammanvändbarhet? Följs nationella och internationella standarder? etc.

Om kvalitetskrav formuleras explicit (klart uttryckta) blir de synliga i arbetet med att designa den statistiska undersökningen och att framställa statistiken. Kraven kan även vara implicita (underförstådda) som restriktioner eller som en del av den statistikansvariga myndighetens allmänna rutiner.

Formulerades kvalitetskrav utifrån statistikproduktens ändamål under utvärderingsåret?

- ☐ Ja
☐ Nej

B3 Kvalitetskrav och undersökningsdesign

Undersökningsdesign innebär i korthet att den statistikansvariga myndigheten förbereder hur en kommande undersökningsomgång ska genomföras. I undersökningsdesignen planeras och utformas bland annat hur datainsamling, bearbetningar, analyser och redovisning ska gå till. Det görs med hänsyn till krav på statistikens kvalitet och restriktioner av olika slag för att uppfylla statistikens ändamål. Restriktioner kan till exempel gälla kostnader och uppgiftslämnarvärda, statistiksekretess samt personuppgiftshantering. I princip ska undersökningens design vara sådan att kvalitetskraven tillgodoses.

Tillgodosåg undersökningsdesignen de ställda kvalitetskraven under utvärderingsåret när det gäller...

För mer information om vad varje kvalitetskomponent innebär, klicka på informationsikonen ⓘ.

... Statistikens innehåll? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, helt
☐ Ja, delvis
☐ Nej
☐ Vet inte

Frivillig kommentar:

Forts. nästa sida

Forts. fråga B3

... Tillförlitlighet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, helt
- ☐ Ja, delvis
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

Frivillig kommentar:

... Aktualitet och punktlighet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, helt
- ☐ Ja, delvis
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

Frivillig kommentar:

... Tillgänglighet och tydlighet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, helt
- ☐ Ja, delvis
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

Frivillig kommentar:

... Jämförbarhet och sammanvändbarhet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, helt
- ☐ Ja, delvis
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

Frivillig kommentar:

B4 Undersökningens design och genomförande

Även om designen ska vara styrande när undersökningen genomförs – statistiken framställs – kan avvikelser uppstå till följd av exempelvis förseningar, förändringar i omvärlden eller att inplanerade resurser inte finns tillgängliga.

Följdes undersökningens design vid statistikframställningen under utvärderingsåret?

- ☐ Ja, helt
- ☐ Ja, delvis
- ☐ Nej

B5 Statistikens kvalitet

Kvaliteten i statistiken kan bli en annan än målsättningen (dvs. som det planerades för) i undersökningsdesignen. Det kan exempelvis bero på väsentligt ändrad svarsfrekvens, förseningar, förändringar i omvärlden eller att inplanerade resurser inte fanns tillgängliga. Avvikelser i kvaliteten kan vara antingen till det bättre (positiva) eller till det sämre (negativa). De positiva avvikelserna är sällan störande på samma sätt som de negativa, och kan till exempel bero på att resurserna använts bättre.

Vad som är en större, påtaglig avvikelse i statistikens kvalitet är en bedömningsfråga.

Avvek statistikens kvalitet påtagligt från målsättningen i undersökningens design under utvärderingsåret när det gäller...

För mer information om vad varje kvalitetskomponent innebär, klicka på informationsikonen ⓘ.

... Statistikens innehåll? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

... Tillförlitlighet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

Forts. nästa sida

Forts. fråga B5

... Aktualitet och punktlighet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

... Tillgänglighet och tydlighet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

... Jämförbarhet och sam användbarhet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte

B6 Sammanfattande bedömning för statistikens kvalitet

Sammantaget, avvek statistikens kvalitet påtagligt från målsättningen i undersökningens design under utvärderingsåret?

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej

B7 Större skillnader för kvalitetskomponenter

Ta för var och en av de fem kvalitetskomponenterna ställning till om det finns någon större skillnad i kvalitet mellan denna och föregående utvärdering. Skillnader kan till exempel gälla statistikens tillgänglighet och tydlighet (olika kanaler och presentationsformer) eller dess sammanvändbarhet (inom och utanför statistikområdet).

Officiell statistik som är intermittent ingår det år som statistiken offentliggörs. Jämförelsen görs då med föregående offentliggörande.

Skiljer sig statistikens kvalitet från föregående utvärdering när det gäller...

För mer information om vad varje kvalitetskomponent innebär, klicka på informationsikonen .

... Statistikens innehåll?

 = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten
- ☐ Vet inte

... Tillförlitlighet?

 = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten
- ☐ Vet inte

... Aktualitet och punktlighet?

 = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten
- ☐ Vet inte

Forts. nästa sida

Forts. fråga B7

... Tillgänglighet och tydlighet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten
- ☐ Vet inte

... Jämförbarhet och sammanvändbarhet? ⓘ

(**ⓘ** = info om vad kvalitetskomponenten innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten
- ☐ Vet inte

B8 Sammanfattande bedömning av jämförelsen

Sammantaget, skiljer sig statistikens kvalitet från föregående utvärdering?

- ☐ Ja, till det bättre
- ☐ Ja, till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

B9 Osäkerhetskällor

Vilken osäkerhetskälla bedöms ha haft störst betydelse för statistikens osäkerhet under utvärderingsåret?

(**ⓘ** = info om vad varje osäkerhetskälla innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Urval ⓘ
- ☐ Ramtäckning ⓘ
- ☐ Mätning ⓘ
- ☐ Bortfall ⓘ
- ☐ Bearbetning ⓘ
- ☐ Modellantaganden ⓘ

B10 Jämförelse med föregående utvärdering

Har inflytandet av följande osäkerhetskällor ändrats påtagligt från föregående utvärdering när det gäller...

För mer information om vad varje osäkerhetskälla innebär, klicka på informationsikonen .

... Urval?

 = info om vad osäkerhetskällan innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, ändrats till det bättre
- ☐ Ja, ändrats till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Statistiken baseras inte på en urvalsundersökning
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

... Ramtäckning?

 = info om vad osäkerhetskällan innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, ändrats till det bättre
- ☐ Ja, ändrats till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

... Mätning?

 = info om vad osäkerhetskällan innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, ändrats till det bättre
- ☐ Ja, ändrats till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

... Bortfall?

 = info om vad osäkerhetskällan innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, ändrats till det bättre
- ☐ Ja, ändrats till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

Forts. nästa sida

Forts. fråga B10

... Bearbetning? ⓘ

(ⓘ = info om vad osäkerhetskällan innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, ändrats till det bättre
- ☐ Ja, ändrats till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

... Modellantaganden? ⓘ

(ⓘ = info om vad osäkerhetskällan innebär, se slutet av dokumentet)

- ☐ Ja, ändrats till det bättre
- ☐ Ja, ändrats till det sämre
- ☐ Nej
- ☐ Inte aktuellt, detta är första utvärderingen för produkten

B11 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

Jämförbarhet handlar om möjligheterna att göra jämförelser mellan olika referenstider eller olika grupper. Sammanvändbarhet handlar om möjligheterna att kombinera och tillsammans analysera olika statistikvärden.

Jämförbarhet över tid kan vara enklast att bedöma, men beakta även *Jämförbarhet mellan grupper* och *Sammanvändbarhet i övrigt*. Det kan till exempel vara en ändring i variabeldefinitioner eller en ändring i metoder för att datainsamlingen ska gå snabbare.

Vilken faktor bedöms ha haft störst betydelse för kvalitetskomponenten **Jämförbarhet och sammanvändbarhet** under utvärderingsåret?

- ☐ Definitioner
- ☐ Metoder
- ☐ Omvärldsförändringar

Frivillig kommentar.

Text till informations-i:n i frågorna B9 och B10 om Osäkerhetskällor:

Urval:

Ett urval har undersökts istället för hela populationen.

Ramtäckning:

Rampopulationens täckning av målpopulationen. Ramtäckning är även aktuellt om man har registerbaserad statistik.

Mätning:

Skillnader mellan observerade värden och sanna värden.

Bortfall:

Det saknas värden för ett objekt som helhet eller för enskilda variabler för ett objekt (objektbortfall respektive partiellt bortfall). Det är inte bara svarsbortfall i direktinsamling (från enskilda uppgiftslämnare) som räknas som bortfall, utan även saknade data i administrativa data.

Bearbetning:

Brister i bearbetningen av data, t.ex. kodning, granskning och genomförande av beräkningar.

Modellantaganden:

Statistiken baseras helt eller delvis på modeller. Osäkerhet som orsakas av modeller och modellantaganden brukar i första hand föras till en av osäkerhetskällorna Urval, Ramtäckning, Mätning, Bortfall eller Bearbetning, om modellen avser den källan.

Text till informations-i:n i frågorna B3, B5 och B7 om varje kvalitetskomponent:

Statistikens innehåll:

Statistikens innehåll avser de statistiska målstorheterna med delkomponenterna objekt, population, variabler, statistiska mått, redovisningsgrupper och referenstider.

Tillförlitlighet:

Tillförlitlighet handlar om hur väl ett statistikvärde skattar sin målstorhet, dvs. hur stor avvikelser mellan statistikvärdet och målstorheten kan förväntas vara.

Tillförlitligheten påverkas av många faktorer som ska hanteras när undersökningen designas. Exempel på detta är hur lätta eller svåra uppgifter är att samla in från olika objekt, skattningsförfarandet eller om undersökningen ska vara en urvals- eller totalundersökning.

Ofta kan det vara enklare att dela upp tillförlitlighet i delkomponenter och istället uttala sig om de sex osäkerhetskällorna: Urval, Ramtäckning, Mätning, Bortfall, Bearbetning och Modellantaganden.

Aktualitet och punktlighet:

Aktualitet och punktlighet handlar om tidsavstånd och om vilken frekvens återkommande statistik behöver ha för att senast tillgängliga statistik ska bedömas vara aktuell.

Med framställningstid avses tidsavståndet mellan referenstidens slut och tidpunkten då statistiken redovisas.

Med en återkommande frekvens avses periodiciteten i statistikens referenstid, i undersökningens uppgiftsinsamling och i statistikens redovisning.

Med punktlighet avses hur väl den faktiska tidpunkten för tillgängliggörande stämmer överens med den utlovade tidpunkten.

Tillgänglighet och tydlighet:

Tillgänglighet och tydlighet handlar om möjligheterna att få tillgång till statistik, som är framtagen eller kan tas fram, och information om de egenskaper som statistiken har. Det gäller de distributionskanaler som används för att förmedla statistiken till användarna, hur den statistiska informationen presenteras och åskådliggörs samt vilken dokumentation som finns till stöd för att användarna ska förstå och tolka statistiken. Det gäller också i vilken utsträckning användarna har möjlighet att få tillgång till statistik som inte finns framtagen, men som befintliga data ger underlag för.

Jämförbarhet och sammanvändbarhet:

Jämförbarhet handlar om möjligheterna att göra jämförelser mellan olika referenstider eller olika grupper. Sammanvändbarhet handlar om möjligheterna att kombinera och tillsammans analysera olika statistikvärden, både över tid och mellan grupper. Både jämförbarhet och sammanvändbarhet påverkas av använda definitioner och metoder.

Bilaga (SCB-FS 2021:26)

**Statistiska centralbyråns föreskrifter och allmänna råd
om utvärdering av den officiella statistikens kvalitet;**

beslutade den 24 augusti 2021.

Statistiska centralbyrån (SCB) föreskriver följande med stöd av 16 § förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

1 § Av 13 a § förordningen (2001:100) om den officiella statistiken framgår att de statistikansvariga myndigheterna, var och en inom sitt statistikområde, ska utvärdera den officiella statistikens kvalitet.

2 § De statistikansvariga myndigheterna ska utvärdera den officiella statistikens kvalitet enligt formulären *Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet – statistikområde* (bilaga 1A) och *Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet – statistikprodukt* (bilaga 1B).

Utvärderingen ska vara en systematisk bedömning i efterhand av aktiviteterna utveckling, framställning och spridning av officiell statistik med tonvikt på statistikens kvalitet.

3 § På begäran av SCB ska de statistikansvariga myndigheterna lämna uppgifter enligt 2 § om den under ett kalenderår offentliggjorda officiella statistiken.

Uppgifterna ska lämnas senast den 15 januari påföljande år genom att fylla i de elektroniska formulär som SCB tillhandahåller (bilaga 1A och bilaga 1B). Om det föreligger särskilda skäl får SCB besluta att uppgifterna får lämnas vid ett senare tillfälle.

Allmänt råd

Vid tillämpningen av dessa föreskrifter bör de statistikansvariga myndigheterna ta stöd av den handbok som SCB har gett ut: Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet – en handbok.

Denna författning träder i kraft den 1 oktober 2021, då Statistiska centralbyråns föreskrifter (SCB-FS 2017:8) om utvärdering av den officiella statistikens kvalitet upphör att gälla.

På Statistiska centralbyråns vägnar

JOAKIM STYMNE
(Generaldirektör)

Joakim Malmdin
(Process- och metodutveckling)

SCB beskriver Sverige

Statistikmyndigheten SCB förser samhället med statistik för beslutsfattande, debatt och forskning. Vi gör det på uppdrag av regeringen, myndigheter, forskare och näringsliv. Vår statistik bidrar till en faktabaserad samhällsdebatt och väl underbyggda beslut.